

## LA HISTÒRIA DE LA DIDÀCTICA DEL LLATÍ AL MÀSTER DE FORMACIÓ DEL PROFESSORAT DE SECUNDÀRIA EN LA ESPECIALITAT DE FILOLOGIA CLÀSSICA

Josep L. Teodoro Peris  
Universitat de València (UVEG)  
[j.luis.teodoro@uv.es](mailto:j.luis.teodoro@uv.es)

### Resum

En aquesta comunicació es tracta la idea de centrar l'assignatura del màster del professorat de secundària denominada "Complements per a la formació disciplinar en l'especialitat de llengües i cultures clàssiques" en l'estudi de la història de la didàctica del llatí com a llengua segona des dels seus començaments en l'Edat Mitjana fins l'actualitat. L'estudi de les metodologies emprades al llarg dels segles, i el coneixement dels actuals desenvolupaments pedagògics en la didàctica de les llengües modernes proporcionarà als alumnes de màster el necessari bagatge teòric per prendre decisions en la classe i valorar els mètodes que estan a la seua disposició.

### Text de la comunicació

#### 1. La formació del professorat en història de la didàctica de les llengües segones

La preparació actual del professorat de llengües clàssiques dins del màster de secundària és diferent de la que rep el professorat de llengües modernes. Si bé és cert que els objectius i les competències recercades en les llengües modernes són diferents de les promogudes per l'aprenentatge de les llengües clàssiques, és evident que molts del procediments són comuns i que la formació d'uns i d'altres es podria enriquir mútuament.

Per altra banda, la formació del professorat de llengües clàssiques no té en compte la història de la didàctica d'aquestes matèries ni les novetats que s'han produït en la didàctica de les llengües segones en els últims decennis, especialment tota l'evolució a partir dels treballs promociats pel Consell d'Europa i la creació de l'*European Language Portfolio* i el posterior desenvolupament dels nivells mínims de referència, i de la revolució a l'àmbit de les comunicacions telemàtiques.

La nostra proposta és omplir de contingut l'assignatura del màster de professorat de secundària denominada "complements per a la formació disciplinar en l'especialitat de llengües i cultures clàssiques" amb l'ensenyament sistemàtic de la història de la didàctica de les llengües clàssiques i de les modernes aportacions en aquest camp.

Considerem que la formació en aquest camp és necessària per diverses raons: En primer lloc, proporciona l'estructura necessària per entendre l'origen i els progressos de les diverses metodologies utilitzades actualment que tenen arrels profundes en la història de l'ensenyament de les llengües segones. En segon lloc, perquè proporcionen al professor el bagatge de coneixements necessari per a jutjar les metodologies emprades actualment i triar una opció metodològica pròpia en redactar els materials didàctics o elegir les diferents propostes editorials per als grups sota la seua responsabilitat.

No té menor importància el fet que la llengua llatina ha estat durant segles un camp d'experimentació privilegiat per a la pedagogia de les llengües segones en els diversos àmbits que abracen les quatre destreses fonamentals en el domini de la llengua: comprendre, llegir, parlar i escriure. Una formació adequada en la història de la didàctica del llatí i del grec facilita al professorat les eines necessàries per fer una adequada valoració de la situació actual de la pedagogia de les llengües clàssiques, reduïdes generalment a llengües escrites en les nostres aules, i amb uns resultats acadèmics i pràctics de domini de la llengua —principalment en llatí

de 4t. d'ESO— que no deixen ser gaire optimistes sobre la seua continuïtat al currículum escolar.

## 2. Les llengües clàssiques i l'experimentació didàctica

La història de la didàctica de la llengua llatina té com a particularitat el fet que, a partir de la segona meitat del s. XIX, l'ensenyament del llatí deixà de ser el motor de les recerques en la didàctica de una llengua segona per convertir-se en el receptor de noves metodologies experimentades en altres llengües modernes, especialment en l'ensenyament de l'alemany, del francès i posteriorment de l'anglès. El motor d'aquest canvi en un principi va ser sociològic, i senyalava el pas d'una educació mitjana d'inspiració aristocràtica i elitista a una instrucció de caràcter burgès i més democràtica, enfocada cap a objectius pràctics més que no pas a la conservació i transmissió d'una cultura clàssica cada volta més irrellevant en la formació ideològica i moral dels estudiants.

Actualment, però, ens trobem amb un panorama molt diferent. En els últims decennis s'ha produït una relectura del valor i del sentit de la cultura clàssica; la idea —vigent encara en les reformes curriculars de la segona meitat del s. XX— que les llengües clàssiques són una romanalla gairebé inútil de l'antiga educació classista, està donant pas a una nova visió del paper de la cultura i llengües clàssiques en la formació dels estudiants de secundària. Aquest nou plantejament valora la capacitat d'aquestes matèries per facilitar la reflexió sobre la cultura i el mode de vida actual, per suscitar debats al voltant de la condició ciutadana, dels drets i deures individuals, del valor del passat en comprensió del present i en el disseny de la societat futura.

Troblem així un panorama complex pel que fa al concepte que la societat té de les llengües i cultures clàssiques: El punt de vista més corrent és el que tendeix a relacionar llatí i grec clàssic amb coneixements i valors actualment irrellevants des del punt de vista del desenvolupament tecnològic, i troba innecessari el seu manteniment en els currícula escolars. Hi ha també una opinió minoritària, però influent perquè pertany sobretot al professorat especialitzat, que considera les llengües i cultura clàssiques com una excel·lent base de formació humanística que proporciona eines per a la reflexió sobre qüestions d'actualitat en la societat moderna, sense deixar de remarcar la utilitat pràctica de l'aprenentatge del llatí com a preparació per adquirir una sòlida base de conceptes lingüístics. I encara trobem una tercera opinió, molt reduïda quant a nombre de persones que la sustenten, però influent, que relaciona el coneixement del llatí i el grec amb una certa tradició religiosa i cultural la vitalitat de la qual, cada vegada menor, depèn de l'ensenyament tradicional d'aquestes matèries.

Si aquesta és l'anàlisi de com es concep l'ensenyament del grec i del llatí en l'educació mitjana actualment, el que resulta evident és que només una d'aquestes visions té la voluntat de renovar la didàctica de les llengües i cultures clàssiques. Els partidaris de la seua desaparició dels *currícula* escolars no tenen cap interès en fer-ho; els representants de la tradició religiosa pretenen conservar la secular pedagogia del llatí i el grec com a vehicles d'una ètica i d'una ideologia forjada al llarg del temps i que no té sentit variar. Únicament el professorat especialista, que ha comprès el seu valor propedèutic tant per a la formació lingüística com per a la cívica està interessat a experimentar noves experiències pedagògiques que acosten la formació clàssica als adolescents actuals, perquè ha comprovat durant la seua pràctica quotidiana fins a quin punt el coneixement de la llengua i la cultura dels antics enriqueix les vivències del seu alumnat. Al mateix temps ha tingut l'oportunitat d'experimentar les dificultats pedagògiques d'unes llengües amb característiques particulars, d'unes literatures que descriuen un món que s'allunya molt de l'ambient quotidià dels seus estudiants, i amb uns manuals que rarament reflecteixen els progressos de les modernes tecnologies de l'ensenyament.

## 3. Diagnòstic de les necessitats

Diversos són els motius pels quals les llengües clàssiques han estat paulatinament retallades dels programes escolars, però una vegada s'ha iniciat aquest procés, la seua menor presència –amb la consegüent minva del nombre d'alumnes– provoca una reducció de l'interès en els grups editorials a l'hora de publicar llibres de text que apliquen les últimes novetats didàctiques. El llatí i la cultura clàssica es presenten molt a sovint a les aules amb una metodologia que poc s'adiu amb els canvis tecnològics de l'aquesta era de revolucions en l'àmbit de les comunicacions i del contacte de llengües.

El problema és més evident en la part lingüística de l'assignatura de llatí de 4t. ESO, que en molts casos representa un problema per al professorat especialitzat. Les metodologies tradicionals s'utilitzen molt poc actualment en l'ensenyament de les llengües modernes, però són freqüents en el llatí. L'alumnat es troba amb una terminologia gramatical nova per aprendre en un curt període de temps, i amb una dinàmica de classe que recorre a eines de difícil utilització. Aquestes dificultats desencoratgen l'alumnat, i estimulen el professorat a cercar metodologies alternatives.

#### **4. L'assignatura d'història de la didàctica de les llengües clàssiques**

La nostra proposta concep una distribució dels continguts en cinc parts:

a) L'inici de l'ensenyament del llatí com a L2, que comença amb la situació de diglòssia produïda a l'Imperi Carolingi entre la llengua culta i la llengua vulgar, cada vegada més allunyada de l'estàndard clàssic en la part romànica de l'Imperi.

b) La situació de l'ensenyament del llatí a partir de la normativització i normalització administrativa de les llengües vernacles, procés que es produeix paulatinament a partir del segle XIV. Les figures d'Erasme, d'Ascham, i Comenius, entre altres, són estudiades juntament amb les metodologies noves, que fan especial remarca en l'ensenyament de la llengua oral i del mètode "natural", és a dir, amb poca teoria gramatical.

c) L'època de l'extensió de l'ensenyament secundari que s'estén des del segle XVII a l'inici del XIX, marcada per la pedagogia jesuítica i la seua adaptació en els països no catòlics, i també per la dificultat d'imposar alternatives a aquesta metodologia que monopolitza pràcticament l'ensenyament del llatí en Europa.

d) Les reformes sistemàtiques dels segles XIX i XX, que tenen com a punt de partida la revolució dels transports i de les comunicacions com a conseqüència de l'extensió del ferrocarril i les noves necessitats que són producte de l'emigració als nous Estats americans i la colonització d'Àfrica, moment en què són necessaris mètodes que ensenyen les llengües nacionals de les potències colonitzadores i dels estats receptors d'emigració en un temps breu i sense grans entrebancs gramaticals.

e) Els avenços pedagògics a partir del final de la II Guerra Mundial, i especialment el desenvolupament dels nivells comuns de referència pel part del Consell d'Europa i la creació de l'*European Language Portfolio*, que unit a la llibertat de moviment dels ciutadans de la Unió Europea i a la revolució en l'àmbit de les comunicacions han modificat profundament l'ensenyament de les llengües vernacles europees.

#### **Conclusions**

- El professorat de secundària de grec i de llatí necessita una formació específica que exposi el panorama dels progressos pedagògics en aquestes matèries, per tal d'avaluar les propostes dels manuals al seu abast.
- La història de la didàctica de les llengües clàssiques proporciona models de metodologies semblants a aquelles que avui en dia empen les llengües modernes. Aquestes metodologies generalment no són emprades pels llibres de text més difosos.
- La majoria dels manuals que ofereixen les editorials inclouen pocs elements innovadors en la seua metodologia didàctica, negligint les aportacions de les noves eines de comunicació.

- No s'ha produït un debat adequat entre els professionals d'aquestes matèries per valorar la possibilitat d'apropar els objectius de l'ensenyament a nivells comuns de referència equiparables als utilitzats en les llengües modernes.
- No hi ha un treball teòric sobre les matèries de llatí i grec que acosti la distribució dels continguts a aquests nivells comuns de referència.

### Bibliografia

- Álvarez, E. (1869). *De Institutione Grammatica libri tres*. Parisiis, excudebant Adrianus Le Clere et soc.
- Bahlsen, C. (1905). *The teaching of Modern Languages* (Translated from German by M. B Evans), Boston, Ginn & Co.
- Berlitz M. D. (1890) *Método Berlitz para la enseñanza de idiomas modernos*. Nueva York: Berlitz.
- Collard, F. (1904). *La méthode directe dans l'enseignement des langues vivantes*. Bruxelles: Maison d'édition Alfred Castaigne.
- Comenius, J. A. (1657) *Opera didactica omnia*. Amsterdami: impensis D. Laurentii de Geer.
- Gallego Moya, E. (2006) La enseñanza del latín en el *Verdadero Método de Estudiar* de Verney. *Item: Koinós Lógos. Homenaje al profesor José García López*. Murcia: E. Calderon, M. Valverde editores.
- Garin, E. (1954) *L'educazione in Europa. Problemi e programmi (1400-1600)*. Bari: Laterza.
- Garin, E. (1958) *Il pensiero pedagogico dell'umanesimo*. Firenze: Coedizioni Giuntine-Sansoni.
- Marco común europeo de referencia para las lenguas: Aprendizaje, enseñanza, evaluación. (2002) Ministerio de educación, cultura y deporte. Madrid.
- Martín Sánchez, M. A. (marzo 2009) Historia de la metodología de enseñanza de lenguas extranjeras. *Item: Tejuelo*, nº 5. 54-70. Madrid.
- Mayans i Siscar, G. (1768). *Idea de la gramática de la lengua latina*. Valencia: Viuda de Josef de Orga.
- Meissner, C. (1942). *Phraseologie latine*. Lutetiae Parisiorum: Klincksieck.
- Perdomo-Batista, M. A. (novembre 2011). El enfrentamiento de Mayans y los Iriarte a propósito de las gramáticas latinas. *Item: Cuadernos de Filología Clásica. Estudios Latinos*, núm. 2., 355-388.
- Slagter, P. J. (1979: 2007) Un nivel umbral. *Item: MarcoELE. Revista de didáctica*. Tolosa y Yagüe Editores.
- Viot A. (1859) *Deux premières années de latin d'après la méthode Robertson, ou méthode pratique et théorique adaptée à la grammaire de Lhomond pour l'enseignement élémentaire de la langue latine jusqu'à la fin de la sixième*. Paris. A. Derache, libraire-éditeur.

### Qüestions i/o consideracions per al debat

- Fins a quin punt la formació específica del professorat pot pal·liar la manca de suport al desenvolupament didàctic i a l'aplicació de nous instruments pedagògics en aquelles matèries poc rendibles econòmicament que no interessin als grans grups editorials?
- Té interès pedagògic i pràctic la proposta de formació sobre la història de la didàctica de les llengües clàssiques com a eina indispensable per avaluar, concebre i desenvolupar models pedagògics que milloren el rendiment de l'ensenyament del llatí en l'ESO i batxillerat?
- Tenen els professors de llengües modernes una adequada preparació teòrica en el camp de la didàctica de les llengües? Coneixen els orígens i objectius i les motivacions que van fer sorgir els mètodes més utilitzats actualment? És útil aquesta preparació teòrica?

- La redacció de l'*European Language Portfolio* ha promogut millores substancials en l'ensenyament de les llengües modernes o s'ha limitat a una distribució dels continguts? És aplicable una metodologia semblant en l'àmbit de les llengües clàssiques? És útil com a element organitzador dels continguts?